

Dôvod našej nádeje

Zvláštna výzva etapy dejín, v ktorej žijeme, spočíva vo veľkej miere v tom, ako sa nám podarí odovzdať Kristovo poslanstvo ľuďom, ktorý Krista považujú za prekonanú postavu. Článok profesora Luisa Clavella (profesor Pontifikálnej univerzity Svätého kríža v Ríme) túto myšlienku ďalej rozvíja.

21.01.2019

V rámci svojho výnimočného pontifikátu vyzval Ján Pavol II.

všetkých kresťanov k evanjelizácii krajín a prostredia, ktoré v dôsledku dlhodobého procesu sekularizácie už Krista nepoznajú.

Mnohí o ňom sotva počuli, no zároveň nie sú spokojní s všeobecne rozširovanými názormi, ktoré utvárajú verejnú mienku. Iní o jeho osobe síce počuli alebo čítali, ale v skutočnosti ho poznajú povrchne alebo majú o ňom skreslenú predstavu.

Zvláštna výzva etapy dejín, v ktorej žijeme, spočíva vo veľkej miere v tom, ako sa nám podarí odovzdať Kristovo posolstvo ľuďom považujúcim Krista za prekonanú postavu.

Benedikt XVI. chce toto poslanie s plnou zodpovednosťou prevziať: z jeho homílií, prednášok a spisov je vidieť, že nám chce pomôcť s priblížením sa ku skutočnému Kristovi a prehĺbiť s ním priateľstvo.

Mnoho veriacich i neveriacich na tuto snahu odpovedá. Dôkazom toho je rastúca pozornosť voči tomu, čo pápež hovorí, a poznateľný nárast počtu osôb, ktoré si ho prichádzajú vypočuť na námestie sv. Petra. I nekonečné rady modliacich sa ľudí pred hrobkou Jána Pavla II. svedčí o pozitívnom postoji k výzve na novú evanjelizáciu a o nevykoreniteľnosti túžby ľudského srdca po Bohu.

Umožniť stretnutie s Kristom

Na Turíce sa ukázali jazyky ako z ohňa a Duch pravdy spočinul nad Máriou a apoštolmi. Apoštoli prehovorili cudzími jazykmi a tisíce pútnikov, ktorí sa vtedy zišli v Jeruzaleme, im porozumelo vo svojom rodnom jazyku.

Rovnako ako predtým, i dnes nás Utešiteľ povzbudzuje, aby sme prispôbili svoj slovník a jazyk prostrediu a ľuďom, s ktorými sme v styku. Stav kultúry, politiky a

masovokomunikačných prostriedkov vyžaduje, aby sme hľadali pre rôzne spoločenské prostredia adekvátne riešenia a prichádzali s nápadmi, ktoré dokážu pritiahnuť, a obdobné problémy pozitívne riešiť.

Ide o to, aby naše myšlienky mali pevnú stavbu a boli zrozumiteľné, podávané s pokojom, úctou a láskou, ako odporúča prvý list svätého Petra: Majte v srdci posvätnú úctu ku Kristovi ako k Pánovi a buďte stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto sa vás pýta na dôvody vašej nádeje, ale samozrejme s jemnosťou a skromnosťou.[1]

V dnešnej dobe, rovnako ako v začiatkoch cirkvi, oslovíme svojich súčasníkov radostným posolstvom plným nádeje len tak, že dokonalejšie poznáme krásu Kristovej tváre a budeme jeho najbližšími priateľmi. Bude to posolstvo, ktoré uznáva Pána ako jediného, kto je schopný vo

vrchovatej miere naplniť bolestnú prázdnotu, ktorá ľudí tak často sužuje.

Benedikt XVI. kladie dôraz na posilnenie úlohy rozumu a na význam stretu kresťanstva - už vo svojom počiatku - s helénskou filozofickou tradíciou. Prvá encyklika pápeža *Deus caritas est* (Boh je láska) vyjadruje jeho zámer usmerniť rozum a vieru už v samom základe kresťanstva, v nadprirodzenej láske: „viera má svoju vlastnú povahu ako stretnutie sa so živým Bohom – stretnutie, ktoré nám otvára nové horizonty, ktoré rozum ďaleko presahujú.

Ale je to tiež očistná sila pre samotný rozum. Z Božieho hľadiska ho od jeho zaslepenosti oslobodzuje a tým mu pomáha byť lepšie sám sebou. Umožňuje rozumu konať lepšie svoju prácu a vidieť lepšie to, čo je mu vlastné.“[2]

Viera sa predstavuje ako priateľka rozumu, ako nadprirodzené osvietenie, ako mocné svetlo, ktoré preniká do nášho chápania vecí. Benedikt XVI. ale tiež požaduje, aby rozum fungoval ako kritická inšancia samotného náboženstva.

Rozum otvorený nadprirodzeniu a hľadaniu pravdy je z kresťanského hľadiska základom pre dialóg s ostatnými náboženstvami. Dokonca je to základná záruka, aby náboženstvo nezdegenerovalo v poverčivosť. Môže sa preto skonštatovať, že rozum je jedným zo základov teologického bádania v zmysle výroku cisára Manuela II. Palaiologosa „neriadiť sa rozumom je v protiklade k prirodzenosti Boha“, ktorý pápež citoval na prednáške[3].

Vo svetle kresťanského zjavenia, ktoré učí, že na počiatku bolo Slovo[4], rozum rozširuje svoju pôsobnosť: neuzatvára sa do

zmyslových skutočností, ale jeho otvorenosť pravde odpovedá i na základné otázky človeka. Je schopný očistiť formu, v rámci ktorej sa viera prežíva.[5] Viera a rozum „sú ako dve krídla, ktorými sa ľudský duch pozdvihuje k nazeraniu pravdy“[6].

Rozšíriť horizonty rozumu, úloha univerzít

Keď kresťan premýšľa o vzťahu medzi rozumom a vierou, musí počítať s rozdielnosťou vied. V súčasnej dobe sa vedy rozdeľujú podľa špecializácie. Okrem iného práve kvôli tomu došlo v poslednom storočí k veľkému vedeckému pokroku.

Avšak v mnohých prípadoch je pravdepodobné, že charakter práce vedeckého pracovníka vedie k tomu, že si predkladá otázky, ktoré svojimi metódami poznávania nikdy nevyrieši. Tento nedostatok poukazuje na nevyhnutnosť

podporovať spoluprácu medzi odborníkmi rôznych odborov poznania, aby sa úsilie zjednotilo, a dospelo sa k novej syntéze.

Hľadanie novej harmónie medzi vierou a rozumom je úloha, ktorá je vlastná predovšetkým univerzite. Univerzita by sa mala premeniť na „veľké laboratórium, v ktorom sa v intenciách rôznych odborov vypracovávajú neustále nové smery vývoja podnecované konfrontáciou medzi vierou a rozumom... Nie je to dobrodružstvo, pre ktoré by sme sa mali nadchnúť? Áno je, pretože keď sa pohybuje človek v rámci tohoto horizontu, objaví vnútornú jednotu, ktorá existuje medzi rôznymi odbormi poznania: teológie, filozofie, lekárstva, ekonómie a ďalších odborov vrátane tých najviac špecializovaných technológií.“[7]

Na univerzite kryštalizuje univerzálnosť ľudského poznania a

vystupuje do popredia závislosť medzi tým, ako ľudská osoba rastie, a nadprirodzeným plánom stvoriteľa: výskum, ako ktorákolvek iná čestná práca, obohacuje náš pobyt na svete a zároveň je pre každú generáciu záväzkom do budúcnosti.

Aby sa toto veľké dobrodružstvo kultúrnej syntézy mohlo realizovať, navrhuje Benedikt XVI. túto cestu: „celý systém modernej vedy musí jednoducho prijať účelnú štruktúru hmoty a vzťah medzi našou duchovnou podstatou a účelovými štruktúrami, ktoré v prírode pôsobia, ako nepopierateľný fakt, na ktorom sa zakladajú všetky metódy tohto systému.

Avšak otázku, prečo existuje tento fakt, musia prírodné vedy predložiť disciplinám, ktoré majú širšiu pôsobnosť, napr. filozofii a teológii.“[8] Tí, ktorí sa venujú jednotlivým vedám, musia byť preto

otvorení vyššiemu poznaniu, ktoré bude schopné osvetliť partikulárnu rôznorodosť výsledkov. Až potom bude možné všetky poznatky zjednotiť: svet nadobúda svoj význam podľa toho, ako je schopný zjednocovať ľudské poznanie o realite. Ale toto poznanie sa musí rozširovať až k nadprirodzeným obzorom, ktoré tak dávajú bytiu ten najvyšší zmysel.

Na druhej strane univerzálne otvorenie sa rozumu má vplyv na teológov i filozofov, ktorí sa nemôžu izolovať a opomínať ostatné vedy. Filozofia a zvlášť metafyzika využíva poznanie ostatných odborov, podrobuje kritike ich predpoklady a pokúša sa ich vyjasniť a napraviť. Je to poznanie, ktoré zodpovedá na základní otázky, ale v žiadnom prípade tieto vedy neznevažuje.[9]

Otvorenie sa rozumu okrem toho vyžaduje, aby filozofia a teológia

premýšľali i o iných dimenziách ľudskej existencie, napríklad o veľkých náboženských skúsenostiach. „K tomuto veľkému logosu, k tejto obrovskej šírke rozumu pozývame k dialógu kultúr našich partnerov. Nachádzať ju stále znovu je veľkou úlohou univerzít.[10]

Syntéza osobného života, ovocie jednoty života

Vzťahy medzi vierou a rozumom sa neprejavujú len v univerzitnom prostredí: môžeme sa pozrieť na učenie Jána Pavla II. a Benedikta XVI. ako na volanie Prozreteľnosti lepšie vyjadriť harmóniu medzi vierou a rozumom.

Odpovedať na toto volanie znamená dbať na vlastnú formáciu a premýšľať o tom, akým spôsobom viera osvetľuje rozum v každodennom živote. Znamená to, že musíme konať tak, aby náš rozum bol katolícky.

Slovami svätého Josemaríu, autentická a kresťanská mentalita musí mať veľký rozhľad, horlivé štúdium toho, čo je neustále živé v katolíckej ortodoxii, priame a zdravé úsilie - žiadna ľahkomyselnosť - obnovovať tradičné myšlienkové prúdy vo filozofii a v interpretácii histórie..., živý záujem o orientáciu súčasnej vedy a myslenia, a pozitívny a otvorený postoj k aktuálnym premenám spoločenských štruktúr a foriem života[11].

Pretože všetci nemajú rovnaké príležitosti ani schopnosti, ani záujem o prehĺbenie kultúrnej formácie, realizujú sa predchádzajúce myšlienky rôznym spôsobom podľa okolností každého človeka. Ale pre každého majú byť ponukou k tomu, aby zvážil prostriedky, ktoré má vynaložiť na lepšie pochopenie problémov našej doby a tiež preto, aby tieto

vynaložené prostriedky boli
účinnnejšími.

Dôverné zoznámenie sa s rozumovou stránkou viery je základnou časťou teologickej formácie každého kresťana a rovnako dôležitou podmienkou pre dar jazykov, o ktorých svätý Josemaría prosil, aby boli dané každému modernému apoštolovi[12].

Kvalitné čítanie je v mnohých ohľadoch prínosom: obohacuje myšlienky, prináša informácie, kultivuje jazyk, zušľachtňuje city. Čítanie môže byť vhodný prostriedok, ako si rozšíriť vzdelanie. Vyvážené čítanie bezpochyby prispieva k lepšej formulácii nových projektov a umožňuje lepšie posudzovať informácie, niekedy útržkovité, ktoré sa prijímajú z masovokomunikačných prostriedkov. Avšak častým problémom býva, že určité spôsoby

života alebo myslenia sťažujú čitateľovi prístup k literárnym dielam, ktoré by ho mohli obohatiť: náročnosť práce zvädza mnohých k pasívnemu odpočinku, napr. sledovaniu televízie alebo čítaniu oddychových románov.

Keď pomyslíme na novú generáciu, je dôležité pripomenúť, že kultúra jednotlivca i spoločnosti závisí značne od prostredia, v ktorom bol človek vychovávaný. Pre rehabilitáciu rozumu a pre jeho harmóniu s vierou je preto nutné, aby výchova v rodine alebo v škole pomáhala už od detstva vážiť si krásu, dobro, cnostné správanie a skutky, ktoré boli vykonávané v integrite života. Od rodičov, profesorov, učiteľov a priateľov závisí, či si mladí rýchlo oblúbia čítanie a stále viac sa zúčastnia na božskom logos, ktorým je poznanie.

Ďalšou mozaikou patriacou do univerzálnej mentality je pozitívny postoj a otvorenosť rôznym názorovým prúdom. Aby sa mohlo ľuďom ukázať, že jedine Kristus vyrieši ich starosti, musíme dať najavo, že sme si vedomí problémov a riešení, ktoré nám náš partner predkladá, a to i napriek tomu, že ich považujeme za chybné.

Autenticky katolícke a univerzálne myslenie vie analyzovať a pristupovať k názorom nášho blízkeho s úctou, bez zosmiešňovania, s vážnosťou a so všetkou svojou atraktívnosťou, a to dokonca i vtedy, keď by bola táto pozícia v protiklade k našej.

Rozvážna analýza protikladných argumentov napomáha pri kladení otázok, prispieva k prehlbovaniu vlastných názorov a k serióznemu mysleniu: týmto spôsobom uvažuje často pápež Benedikt XVI. Pokiaľ by

sa vynechala táto fáza, mohlo by to viesť poslucháča k prijatiu názoru, bez toho aby sa s nim bližšie zoznámil, alebo by si mohol myslieť, možno dôvodne, že odpoveď nie je adekvátne predkladanému problému. Argument autority má obmedzenú platnosť a vlastne je vo väčšine prípadov nedostačujúci. Na druhej strane pochopiť myslenie partnera umožňuje vo vhodnej chvíli a s oprávnenými námietkami poukázať na obmedzené hranice týchto ideí, i keby boli obyčajné.

Bez naozajstného, nezištného záujmu o blížneho - tj. bez lásky - nikdy úplne nepochopíme, kým tento blížny v skutočnosti je: len láska rozumie konkrétnu.

Harmónia medzi rozumom a vierou vo verejnom živote

Používanie rozumu v jeho funkcii argumentačnej a rétorickej pomáha zbaviť sa strachu, keď máme hovoriť

o Bohu v profesionálnej práci a na verejnosti a keď máme apoštolsky pracovať i mimo súkromia a rodinného prostredia a mimo prostredia našich priateľov.

Na niektorých miestach sa dnes vyžaduje, aby základom politického dialógu bol akýsi relativizmus, ktorý ignoruje akékoľvek nadprirodzené poňatie človeka. Často je spájané s toleranciou, akoby chceli povedať, že viera v Boha zneschopňuje pochopiť problémy a potreby ľudí, ktorí vieru nemajú. Alebo sa dokonca tvrdí, že veriaci sa snažia pri dialógu nevedomky vnucovať názory, ktoré sú čisto subjektívne.

Avšak relativizmus nie je podmienkou pokroku, ani nie je výsledkom nejakej zvláštnej úcty k slobode. Stačí sa pozrieť do histórie, aby sme si uvedomili, aký rozhodujúci podiel malo kresťanstvo pri objavovaní ľudskej dôstojnosti a

dôvery v rozum a v hodnoty
slobodného spolužitia ľudí.

Viera nestratila nič zo svojej
životaschopnosti: v náročnom
prostredí, ktoré odsúva náboženstvo
do súkromnej sféry, sa preto kresťan
nesmie nechať odradiť
malomyselnosťou alebo pokušením
zatajiť svoju vieru. Bol by to prejav
vlačnosti, pohodlnosti a koniec
koncov i toho, že nepochopil hlboký
vzťah rozumu a viery.

Politický dialóg vyžaduje, aby sa
spojilo úsilie na budovaní
spoločného dobra. Vyžaduje od
každého, aby bol iniciatívny, aby
prichádzal s návrhmi a riešeniami
sociálnych problémov. V tomto
zmysle prichádza sociálna náuka
cirkvi s „humanizmom, ktorý spĺňa
požiadavky Božieho plánu lásky v
dejinách. Humanizmus, ktorý je
integrálny a solidárny a ktorý je
schopný vytvoriť nový spoločenský

poriadok založený na dôstojnosti a slobode človeka.“[13] Neprehovoriť v tomto všadeprítomnom relativizme by znamenalo odmietnuť kresťanskú koncepciu človeka a navyiac rezignovať na svoj vlastný život tak, že by sme ostatných pripravili o ich príspevok k spoločnému dobru.

V každom prípade sa cirkev nesnaží vnucovať vieru tým, kto ju nemajú. Ale pravdu o jej poňatí človeka môžu aspoň čiastočne uznať i neveriaci. Do občianskeho a politického života prináša cirkev racionálne argumenty: „Je potrebné mať na pamäti, že keď cirkev alebo náboženské spoločnosti zasahujú do verejnej debaty a vyjadrujú svoje výhrady alebo pripomínajú určité princípy, neznamená to akúsi netoleranciu alebo nejaké vnucovanie, pretože tieto vystúpenia majú za účel iba osvietiť svedomie, aby tak konalo slobodne a

zodpovedne v súlade s ozajstnými požiadavkami spravodlivosti.“[14]

Vo väčšine prípadov to nebudú oficiálne inštitúcie cirkvi, ktoré zasahujú do verejnej debaty, ale táto úloha bude patriť veriacim laikom, ktorí sa budú rozhodovať na teoretickej alebo praktickej úrovni, napr. v oblasti filozofických, ekonomických alebo politických vied, v súčasných umeleckých a kultúrnych názorových prúdoch, v prostredí ich profesionálneho a spoločenského života. Každý nech súdi podľa svojho svedomia, ktoré je v súlade s jeho osobným presvedčením a postojom ako človeka[15].

Každý človek musí zodpovedne a v prítomnosti Boha uvážiť, akým spôsobom môže spolupracovať na presadzovaní spoločenského poriadku, ktorý by bol spravodlivejší

a viac sa zasadzoval o ľudskú dôstojnosť.

I keď politici majú najbližšie k budovaniu spoločného dobra, nie je to len ich úloha. Všetci kresťania sú povolaní ku spolupráci na rozvoji spoločnosti, každý podľa svojich podmienok. Jedni dávajú príklad spravodlivosti v profesionálnych vzťahoch, ďalší sa angažujú v oblasti kultúry a solidarity alebo v masovokomunikačných prostriedkoch. Ďalšou možnosťou je vystupovať v profesionálnych organizáciách alebo na konferenciách...

Možností je mnoho a je na každom, aby ich v danej chvíli využil. Ale i na poli názorovom, kde neexistuje žiadne univerzálne pravidlo, bude v mnohých prípadoch vhodné ukázať - spôsobom priemerným a s ohľadom na tých, ku ktorým sa obraciame -, že bez Ježiša Krista nebudeme mať ten

správny nadhľad, ktorý nám pomôže pochopiť pravý význam mnohých situácií.

V tejto novej evanjelizácii rozmnožuje kresťan dary, ktoré mu Boh dal pri krste. Uvedomuje si, že sa účastní skutočného, prorockého a kňazského poslania Ježiša Krista, a verí, že mu Kristus bude v jeho práci pomáhať.

Veriaci, ktorý bol poslaný do vinice tým, ktorý ho najlepšie pozná, načúva s novou silou slovám Jana Pavla II.: „Nebojte sa! Otvorte, dokorán otvorte dvere Kristovi! Otvorte jeho spásonosnej moci hranice štátu, hospodárske i politické systémy, oblasti kultúry, civilizácie a rozvoja. Nebojte sa! Kristus vie, čo je v človekovi. On jediný to vie!“[16]

Autor: Luís Clavell

[1] 1 Pe 3, 15-16

[2] Benedikt XVI., enc. Boh je láska, n. 28

[3] Cfr. Benedikt XVI., Príhovor na univerzite v Regensburgu, 12. 9. 2006

[4] Cfr. Jn 1, 1

[5] Cfr. Benedikt XVI., Príhovor na univerzite v Regensburgu, 12. 9. 2006

[6] Jan Pavel II., enc. Viera a rozum, príhovor

[7] Benedikt XVI., Príhovor na Katolíckej univerzite Svätého kríža, Rím, 25. 11. 2005

[8] Benedikt XVI., Príhovor na univerzite v Rezne, 12. 9. 2006

[9] Cfr. Svätý Tomáš Akvinský, Super Boetium De Trinitate, III, q. 5, a.1 ad 6.

[10] Benedikt XVI., Príhovor na univerzite v Regensburgu, 12. 9. 2006

[11] Svätý Josemária, Brázda, n. 428

[12] Cfr. tamtiež, nn.430, 899

[13] Kompendium sociálnej náuky cirkvi, n. 19

[14] Benedikt XVI., Príhovor, 30. 3. 2006

[15] Príhovor, Rozhovory, n. 12

[16] Ján Pavol II., Homília na začiatku služby najvyššieho pastiera cirkvi, 22. 9. 1978, citácia v encyklike *Christifideles laici*, n. 34